

**ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΕΡΑΓΕΒΟ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

**ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΟ
ΚΑΝΟΝΙΚΟ**

Τηλ.: +387 33 560 551

Σεράγεβο, 10 Ιουλίου 2023

E-mail: ecocom-sarajevo@mfa.gr

ΑΠΦ.2260/0048

ΠΡΟΣ: Επιμελητήρια, Συνδέσμους, εταιρείες και
Επιχειρηματικούς Φορείς στην Ελλάδα (μέσω ημών)

ΚΟΙΝ.: Υπουργείο Εξωτερικών
-Διπλ. Γραφ. ΥΦΥΠΕΞ κ. Φραγκογιάννη
-Γραφ. κ Γεν. Γραμματέα
-Γραφ. Κας Γεν. Γραμματέως ΔΟΣ & Εξωστρέφειας
-Α' και Β' Γενικές Διευθύνσεις
-Α3, Β4 Δ/σεις

Ε.Δ.: Υπ' όψιν του Πρέσβευς

ΘΕΜΑ: Δελτίο «Οικονομία & Εμπόριο στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη», τεύχος Νο. 5/2023

Αποστέλλουμε, συνημμένως, το **τεύχος Νο.5** (Ιούνιος 2023) του Δελτίου «Οικονομία & Εμπόριο στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη» που επιμελείται το Γραφείο μας. Το συνημμένο Δελτίο περιλαμβάνει στοιχεία για την οικονομία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, πρόσφατες εξελίξεις εμπορικού ενδιαφέροντος, διεθνείς συνεργασίες, διεθνείς εκθέσεις, προσφορές-ζητήσεις επιχειρηματικής συνεργασίας, ζητήσεις προϊόντων, κλπ. Τα Εμπορικά Επιμελητήρια και οι Επαγγελματικοί Σύνδεσμοι προς τους οποίους απευθύνεται το παρόν, παρακαλούνται να μεριμνήσουν για τη σχετική ενημέρωση των μελών τους και ενδεχομένως τη δημοσίευση των πληροφοριών στα δελτία τους.

Επισημαίνουμε, ότι τυχόν ενδιαφερόμενοι Έλληνες επιχειρηματίες για διεθνείς διαγωνισμούς, διεθνείς εκθέσεις και επιχειρηματικές συνεργασίες που αναφέρονται στο Δελτίο μας, παρακαλούνται όπως επικοινωνούν απευθείας με τους μνημονευόμενους, κατά περίπτωση, αρμοδίους, για περισσότερες πληροφορίες. Παράλληλα, μπορούν να απευθύνονται και στο Γραφείο μας, το οποίο παραμένει στη διάθεσή τους για οποιαδήποτε επιπλέον πληροφορία που θα διευκόλυνε και θα ενίσχυε τις επιχειρηματικές τους προσπάθειες.

Ο Προϊστάμενος

Γεώργιος Επ. Τοσούνης
Σύμβουλος Ο.Ε.Υ. Α'

ΔΕΛΤΙΟ

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΗΝ ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ»

τεύχος Νο.5 (Ιούνιος 2023)

I. Η οικονομία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης (ΒκΕ)

- Η Σερβική Δημοκρατία Βοσνίας και Ερζεγοβίνης δανείζεται από την εσωτερική χρηματαγορά
- Η Βουλή της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης απορρίπτει τροπολογία για μείωση του ΦΠΑ
- Εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD) για την οικονομία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης
- Περαιτέρω μείωση της αγοραστικής δύναμης των πολιτών της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

II. Επιχειρηματικές – Εμπορικές Ειδήσεις

A. Γενικές Ειδήσεις

- Έκθεση της Αντιπροσωπείας της ΕΕ για τον ενεργειακό κλάδο στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη
- Προοπτικές οικονομίας ΒκΕ για δεκαετία 2022-2032
- Προτεραιότητες Υπουργείου Ενέργειας & Βιομηχανίας Ομοσπονδίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

B. Διεθνείς Συμφωνίες – Συνεργασίες – Διαγωνισμοί

- Επιχειρηματική παρουσία Κίνας στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη
- Χρηματοδότηση κατασκευής Ευρωπαϊκού αυτοκινητοδρόμου Vc από την EBRD
- Χρηματοδότηση έργων από το UNDP

III. Διεθνείς Εκθέσεις

-Πρόγραμμα Εκθέσεων

(Σύνταξη – Επιμέλεια : Γεώργιος Επ. Τοσούνης, Σύμβουλος ΟΕΥ Α')

➤ Η Σερβική Δημοκρατία Βοσνίας και Ερζεγοβίνης δανείζεται από την εσωτερική χρηματαγορά

Οι ανησυχίες για την ικανότητα της Σερβικής Δημοκρατίας της ΒΚΕ (RS) να αποπληρώσει τα δάνειά της, συνεχίζονται. Υπενθυμίζεται ότι στις 18 Απριλίου, το Υπουργείο Οικονομικών της RS, ανακοίνωσε την 57^η έκδοση 5-ετών ομολόγων, συνολικού ύψους €12,7 εκ. με ετήσιο επιτόκιο 5,8%. Παρά τις ανησυχίες των οικονομολόγων και διεθνών αναλυτών, η κυβέρνηση της RS προχώρησε και στην πώληση κρατικών ομολόγων 6-μηνιαίας διάρκειας, συνολικού ύψους 34 εκ. BAM (€17,4 εκ.). Σύμφωνα με ανακοίνωση του Χρηματιστηρίου της Μπάνια Λούκα, η πώληση ήταν επιτυχής, αφού τα έσοδα ξεπέρασαν το στόχο των 25 εκ. BAM (€12,8 εκ.). Τα ομόλογα θα έχουν απόδοση 2,20%. Εντούτοις, η δημοπρασία 5-ετών ομολόγων δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αφού τελικά δεν επετεύχθη ο στόχος των 25 εκ. BAM (€12,8 εκ.), αλλά συγκεντρώθηκαν μόνο 20,68 εκ. BAM (€10,5 εκ.), δηλαδή ποσοστό κάτω του 85% της προσφοράς. Αντιθέτως, η Ομοσπονδία ΒΚΕ, προχώρησε σε δημοπρασία 7-ετών ομολόγων (την πρώτη εντός του 2023), επιτυγχάνοντας με σχετική ευκολία την πώληση 30.000 ομολόγων αξίας 99,88 BAM (€51) έκαστο, με ετήσιο επιτόκιο 3,6% (επιτόκιο αρκετά μικρότερο αυτού των 5-ετών ομολόγων της RS). Η διαφορά στη ζήτηση των κρατικών ομολόγων των δύο Οντοτήτων, είναι μεν ενδεικτική του κορεσμού (στην περίπτωση της RS) της εσωτερικής αγοράς, δεν είναι όμως συγκρίσιμη, αφού οι όροι και συνθήκες των δημοπρασιών είναι διαφορετικοί και άρα δεν μπορούν να συναχθούν αξιόπιστα συμπεράσματα ως προς την χρηματοπιστωτική ικανότητα των δύο Οντοτήτων.

➤ Η Βουλή της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης απορρίπτει τροπολογία για μείωση του ΦΠΑ

Παρά τις πιέσεις από τον επιχειρηματικό κόσμο και οργανώσεις καταναλωτών, η Βουλή της ΒΚΕ επέρριψε τροπολογίες για τη μείωση του συντελεστή ΦΠΑ και την κατάργηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης. Οι σχετικές τροπολογίες αποσκοπούσαν στην αντιμετώπιση των πληθωριστικών πιέσεων και των επιπτώσεων του πολέμου Ουκρανίας-Ρωσίας. Πιο αναλυτικά, οι τροπολογίες αφορούσαν στην υιοθέτηση μικρότερου συντελεστή ΦΠΑ στα βασικά είδη τροφίμων και στην κατάργηση του ειδικού φόρου στα καύσιμα. Η Βουλή των Αντιπροσώπων και η Βουλή των Λαών, είχαν αρχικά υπερψηφίσει, σε διαφορετικά κείμενα, τις ανωτέρω τροπολογίες. Όμως, η Βουλή των Λαών δεν υιοθέτησε τελικά το σχετικό κείμενο της έκθεσης εναρμόνισης, απορρίπτοντας έτσι, στην ουσία, τις σχετικές τροπολογίες.

➤ Εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD) για την οικονομία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης επιβεβαίωσε τις προηγούμενες προβλέψεις της για το ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης της ΒΚΕ. Συγκεκριμένα, για το 2023 αναμένει το ΑΕΠ της χώρας να διαμορφωθεί σε 2% (από 3,9% το 2022) και για το 2024 σε 3%. Ο χαμηλότερος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης για το 2023 οφείλεται στη μειωμένη οικονομική δραστηριότητα της Ευρωζώνης η οποία επηρεάζει την ιδιωτική κατανάλωση και τις εξαγωγές. Σημειώνεται ότι η αντίστοιχη πρόβλεψη της Παγκόσμιας Τράπεζας ήταν ελαφρώς ευνοϊκότερη για την οικονομία της ΒΚΕ, με τον ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης για το 2023 να ανέρχεται σε 2,5%. Πάντως, οι προβλέψεις της EBRD ευθυγραμμίζονται με αυτές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Τέλος, επισημαίνεται ότι οι περισσότεροι οικονομικοί αναλυτές εκτιμούν ότι, ο πληθωρισμός (ο ψηλότερος των τελευταίων 20 ετών) θα αρχίσει να μειώνεται από το επόμενο έτος, και ότι θετική επίδραση στην οικονομία θα έχει η απόδοση στην ΒΚΕ, καθεστώτος υποψήφιας προς ένταξη στην ΕΕ χώρας.

➤ Περαιτέρω μείωση της αγοραστικής δύναμης των πολιτών της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

Παρά τα επίσημα στοιχεία που δείχνουν αύξηση των μισθών, η αγοραστική δύναμη των πολιτών συνεχίζει να επιδεινώνεται. Ο μέσος καθαρός μηνιαίος μισθός τον Φεβρουάριο τ.έ., μετά και την τελευταία αύξηση, διαμορφώθηκε στα 1.122 BAM (€574), μόνο κατά 0,2% υψηλότερος από τον Ιανουάριο 2023. Εντούτοις, σε πραγματικές τιμές, υπήρξε μείωση κατά περίπου 0,2%, ενώ σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2022 η πραγματική αύξηση ήταν μόνο 1,3% (και η ονομαστική 14,4%). Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι υψηλότερες μέσες καθαρές αμοιβές εδόθησαν σε υπαλλήλους του χρηματοπιστωτικού τομέα, του τομέα επικοινωνιών και πληροφορικής και του τομέα παραγωγής και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Αντιθέτως, οι χαμηλότεροι μέσοι καθαροί μισθοί ελήφθησαν από υπαλλήλους στον κλάδο ενδιαίτησης, στον κλάδο παρασκευής τροφίμων, ενώ χαμηλότεροι όλων ήταν οι μισθοί των εργατών του κλάδου κατασκευών. Σε αντιδιαστολή με τα επίσημα στοιχεία που δείχνουν αύξηση της αγοραστικής δύναμης, τα Εργατικά Σωματεία, με δικούς τους υπολογισμούς οι οποίοι λαμβάνουν υπόψη τις αναγκαίες μηνιαίες δαπάνες, εκτιμούν ότι υπήρξε μείωση της αγοραστικής δύναμης. Πιο συγκεκριμένα, τον Μάρτιο 2023 οι αναγκαίες μηνιαίες δαπάνες εμφανίζονται αυξημένες κατά 18% σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2022, ενώ την ίδια περίοδο, οι μισθοί αυξήθηκαν μόνο κατά 13,5%. Συνεπώς, τα Σωματεία υπολογίζουν μείωση αγοραστικής δύναμης της τάξεως του 4,5%. Επιπρόσθετα, σημειώνεται ότι ενώ το 2022 ο μέσος μισθός κάλυπτε το 42,7% του καλαθιού του νοικοκυριού, για το 2023 το ποσοστό αυτό μειώνεται σε 40,5%.

II Επιχειρηματικές – Εμπορικές Ειδήσεις

A. Γενικές Ειδήσεις

➤ Έκθεση της Αντιπροσωπείας της ΕΕ για τον ενεργειακό κλάδο στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Σύμφωνα με τη σχετική έκθεση της ΕΕ, ο ενεργειακός κλάδος στην ΒΚΕ χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα κατακερματισμένος και εξαρτημένος από τον ρυπογόνο άνθρακα και τις μεγάλες υδροηλεκτρικές μονάδες. Σημειώνεται ότι το 2021, 60% της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας στην ΒΚΕ προήλθε από άνθρακα, 38% από υδροηλεκτρικά εργοστάσια και μόνο 2% από αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα. Η χαμηλή συμμετοχή των ΑΠΕ (κυρίως ηλιακή και αιολική ενέργεια) στο ενεργειακό μίγμα της χώρας, οφείλεται στο υψηλό κόστος των συγκεκριμένων επενδύσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι το 2020, υπήρχαν στην ΒΚΕ μόνο δύο αιολικά πάρκα. Όμως, η μείωση του συγκεκριμένου επενδυτικού κόστους δημιούργησε ευνοϊκότερες συνθήκες και το ενδιαφέρον των επενδυτών αυξήθηκε. Πρόσφατο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και το ενδιαφέρον των κινεζικών συμφερόντων εταιρειών, “China National Technical Import & Export Corporation” και “Powerchina Resource”, για την από κοινού κατασκευή του μεγαλύτερου αιολικού πάρκου στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη, στην περιοχή Λίνο. Πάντως, όπως επισημαίνεται στην έκθεση της ΕΕ, η ΒΚΕ αποτελεί σημαντικό εξαγωγέα ηλεκτρικής ενέργειας στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων αλλά και της ΕΕ. Η ΒΚΕ εξάγει περίπου το 20% της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ ιδιαίτερα αυξημένες ήταν οι εξαγωγές της το 2022, εξαιτίας του πολέμου Ουκρανίας Ρωσίας. Σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία της ΒΚΕ, το 2022 η χώρα εξήγαγε ηλεκτρική ενέργεια αξίας €890 εκ., δηλαδή περίπου €162 εκ. περισσότερα από το 2021. Εντούτοις, παρά τα έσοδα από την εξαγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, οι κάτοικοι της ΒΚΕ και σε κάποιο βαθμό και οι κάτοικοι άλλων χωρών, υφίστανται τις αρνητικές περιβαλλοντικές συνέπειες της χρήσης του απαραίτητου για την παραγωγή της, άνθρακα. Σύμφωνα με έκθεση του Δικτύου CEE Bankwatch (www.bankwatch.org) οι ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες που λειτουργούν με άνθρακα σε ΒΚΕ και Σερβία, παραμένουν οι μεγαλύτεροι παράγοντες περιβαλλοντικής μόλυνσης εκλύοντας πενταπλάσιες από το επιτρεπόμενο, ποσότητες διοξειδίου του θείου (SO₂). Ως αποτέλεσμα αυτής της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, μεταξύ 2018-2020 έχουν καταγραφεί συνολικά περίπου 19 χιλ. θάνατοι, εκ των οποίων 10,8 χιλ. πολιτών της ΕΕ και 6,5 χιλ. κατοίκων των Δυτικών Βαλκανίων. Σύμφωνα εξάλλου με έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας,

περίπου 3.300 άνθρωποι, ετησίως, πεθαίνουν πρώιμα στην ΒκΕ εξαιτίας προβλημάτων υγείας που σχετίζονται με την ατμοσφαιρική ρύπανση. Στην έκθεση της ΕΕ επισημαίνεται επίσης ότι οι τιμές ηλεκτρικής ενέργειας στην ΒκΕ είναι κατά 13% χαμηλότερες για τις εταιρείες και κατά 60% χαμηλότερες για τα νοικοκυριά σε σχέση με τις τιμές στην ΕΕ. Οι σημαντικά χαμηλότερες τιμές στην ΒκΕ οφείλονται στην έλλειψη περιβαλλοντικών περιορισμών, στην τιμολογιακή πολιτική του άνθρακα και στις κρατικές επιδοτήσεις. Ως προς τη γενικότερη ενεργειακή αυτόρκεια της χώρας, η έκθεση της ΕΕ επισημαίνει την απουσία κρατικής εθνικής νομοθεσίας για την υποχρεωτική αποθήκευση πετρελαιοειδών και τη μοναδική, μέχρι στιγμής, πηγή προέλευσης φυσικού αερίου που καθιστά τη χώρα άμεσα εξαρτημένη από τη Ρωσία. Η έλλειψη σχετικής εθνικής νομοθεσίας, δημιουργεί τις προϋποθέσεις κατακερματισμού του ενεργειακού κλάδου και ανισοτήτων μεταξύ των Οντοτήτων της ΒκΕ, αφού διαφορετικές νομοθεσίες ισχύουν σε διαφορετικές περιοχές της χώρας. Το ίδιο ισχύει και για την υλοποίηση του πακέτου της ΕΕ «Energy Support Package», ύψους €70 εκ., για την ενίσχυση του ενεργειακού κλάδου της ΒκΕ, αλλά και για το Εθνικό Σχέδιο Ενέργειας «National Energy and Climate Plan» καθώς και το σχέδιο Περιβαλλοντικής Στρατηγικής για το 2030 «Environmental Strategy of Bosnia and Herzegovina for 2030». Σημαντικό είναι το ενδιαφέρον και της Διεθνούς Κοινότητας για τον ενεργειακό κλάδο της ΒκΕ. Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί και Ιδρύματα όπως Παγκόσμια Τράπεζα, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, κ.α., εστιάζουν κυρίως στη χρηματοδότηση έργων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Όμως αυξημένο ενδιαφέρον επιδεικνύουν και κράτη όπως η Σουηδία, η Ιαπωνία και Σλοβακία σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Υπηρεσία των ΗΕ και προσφάτως οι ΗΠΑ, που δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το φυσικό αέριο και τον αγωγό Southern Gas Inter-connection, τη διαδικασία προετοιμασίας του οποίου έχει χρηματοδοτήσει με 500 χιλ. USD η Υπηρεσία Αναπτυξιακής Βοήθειας των ΗΠΑ. Έμπρακτο ενδιαφέρον για τον ενεργειακό τομέα της ΒκΕ έχουν επιδείξει επίσης η Κίνα (κυρίως σε έργα ΑΠΕ) και η Ρωσία (κυρίως για φυσικό αέριο). Τέλος, η έκθεση της ΕΕ καταλήγει ότι ο ενεργειακός τομέας της ΒκΕ παραμένει σε πρώιμο στάδιο προετοιμασίας, με την αναγκαιότητα για συνεργασία και συντονισμό μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης της χώρας να είναι ακόμα πολύ υψηλή. Αναγκαία όμως κρίνεται και η βελτίωση της σχετικής νομοθεσίας ώστε να καταστεί ενιαία σε όλη τη χώρα. Συνεπώς, η υιοθέτηση νομοθεσίας σε εθνικό επίπεδο για το φυσικό αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια, πρέπει να αποτελούν προτεραιότητα. Επίσης, η ΒκΕ οφείλει να εγκρίνει άμεσα το Εθνικό Σχέδιο Ενέργειας «National Energy and Climate Plan» και να προχωρήσει σε αποκαρβονοποίηση. Η έκθεση καταλήγει ότι, η προσφάτως σχηματισθείσα κυβέρνηση στην Ομοσπονδία ΒκΕ θα πρέπει να υιοθετήσει το συντομότερο δυνατό, τα προτεινόμενα νομοσχέδια για την ενέργεια, για την ηλεκτρική ενέργεια και για τις ΑΠΕ.

➤ Προοπτικές οικονομίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης για δεκαετία 2022-2032

Σύμφωνα με έκθεση της εταιρείας οικονομικών αναλύσεων “Fitch Solutions” (θυγατρικής του διεθνούς οίκου χρηματοπιστωτικής αξιολόγησης “Fitch Ratings”), ο **ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης** της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης για το 2023, προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 0,9%. Πάντως, η σταθερότητα των χαμηλών τιμών των ενεργειακών πόρων δημιουργεί συγκρατημένη αισιοδοξία για τη βελτίωση της ιδιωτικής κατανάλωσης και την αύξηση των εξαγωγών που ενδεχομένως θα οδηγήσουν σε μεγαλύτερο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης. Εντούτοις, η δυνατότητα δανεισμού της χώρας παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που αποτελεί τροχοπέδη για την οικονομική ανάπτυξη. Πριν μερικούς μήνες, η εταιρεία “Fitch Solutions” είχε προβλέψει για το 2023, συρρίκνωση του ρυθμού ανάπτυξης στο 0,9%, εξαιτίας της διεθνούς συγκυρίας, της αύξησης του πληθωρισμού, της μείωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης, της μείωσης των επενδύσεων και της μείωσης των εξαγωγών. Σύμφωνα πάντα με την ανάλυση της “Fitch Solutions”, κρίσιμοι παράγοντες για το μέλλον της οικονομίας της ΒκΕ, εκτός από την πολιτική ρευστότητα, αποτελούν: α) ο υψηλός πληθωρισμός, β) η ανεργία, γ) οι γεωπολιτικές συνθήκες στην περιοχή των Βαλκανίων, δ) ο κίνδυνος απόσχισης της Σερβικής Δημοκρατίας, ε) το δημογραφικό και στ) η φυγή των νέων στο εξωτερικό.

Στα θετικά της οικονομίας της ΒκΕ, συμπεριλαμβάνονται: α) Το καθεστώς σύνδεσης της συναλλαγματικής ισοτιμίας με το Ευρώ. Η Επιτροπή Συναλλάγματος και η Κεντρική Τράπεζα της χώρας λειτουργούν ως σημαντικότερος εθνικός θεσμός σταθερότητας και δημιουργούν προϋποθέσεις για εμπιστοσύνη στις δυνατότητες της εγχώριας οικονομίας, β) Ο Τραπεζικός τομέας που παρέμεινε σταθερός τόσο κατά την πανδημία όσο και κατά την περίοδο αποκατάστασης, γ) Η οικονομική δραστηριότητα που παρά την πολιτική κρίση, παρέμεινε σχετικά αλώβητη, επικουρούμενη κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση και τις δαπάνες για έργα υποδομών, και δ) η ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας ειδικά μετά την απόδοση του καθεστώτος της υποψήφιας προς ένταξη στην ΕΕ χώρας.

Στα αρνητικά της οικονομίας, συμπεριλαμβάνονται: α) οι πολιτικές και εθνικές διαφορές που δυσχεραίνουν τη συνεννόηση μεταξύ των κυβερνήσεων και των θεσμικών οργάνων και αποτρέπουν τη λήψη των απαραίτητων για την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας, αποφάσεων και μεταρρυθμίσεων, β) το πολύπλοκο και δυσλειτουργικό σύστημα διακυβέρνησης της χώρας που αποδεικνύεται πολυδάπανο, αναποτελεσματικό και δημιουργεί προϋποθέσεις κακοδιαχείρισης και σπατάλης πόρων, γ) η χρόνια ανεργία που υπονομεύει την κοινωνική συνοχή και οικονομική δραστηριότητα, ωθώντας τους νέους σε φυγή στο εξωτερικό (brain drain).

Εντούτοις, παρά τα πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα, πολλές είναι και οι ευκαιρίες για ανάκαμψη και ανάπτυξη:

- Η πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για απόδοση στην ΒκΕ καθεστώτος υποψήφιας προς ένταξη χώρας, θα προσδώσει νέα ώθηση στην οικονομική και επενδυτική δραστηριότητα στη χώρα.
- Η αύξηση των χρηματοδοτικών ροών από διεθνείς αναπτυξιακούς οργανισμούς και ιδρύματα (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης), θα ενισχύσουν τις επενδύσεις υποδομών.
- Η αναμενόμενη ανανέωση της δανειακής σύμβασης με το ΔΝΤ, θα ενισχύσει την ρευστότητα στην αγορά και τις δημόσιες επενδύσεις.
- Η συνεχιζόμενη ανοδική τάση των εισερχόμενων τουριστικών ρευμάτων, από Ισλαμικές κυρίως χώρες, δημιουργεί προϋποθέσεις ανάπτυξης του συγκεκριμένου κλάδου της οικονομίας, με spillover effect στο σύνολο της οικονομίας της ΒκΕ.

Μακροοικονομικές προβλέψεις “Fitch Solutions” 2022-2032

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Ονομαστικό ΑΕΠ (σε δισεκ. €)	23,3	26,5	28,1	29,2	30,4	31,7	33,0	34,3	35,6	36,9	38,2
ΑΕΠ (% ετήσια μεταβολή)	3,4	0,9	1,6	3,2	2,9	2,7	2,6	2,7	2,9	2,8	2,6
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (€)	7.213	8.268	8.795	9.189	9.608	10.032	10.514	10.963	11.454	11.930	12.387
Ανεργία (% επί εργατικού δυναμικού)	38,0	37,5	37,0	37,0	37,0	37,0	37,0	37,0	37,0	37,0	37,0
Πληθωρισμός	14,0	9,2	5,3	2,8	1,3	1,3	1,8	2,1	2,1	1,9	1,7
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% επί ΑΕΠ)	-4,5	-4,2	-3,8	-3,4	-3,3	-3,2	-3,0	-3,0	-3,2	-3,1	-2,9
Ισοζύγιο Προϋπολογισμού (% επί ΑΕΠ)	0,0	-0,1	0,0	-0,1	0,2	0,2	0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1

➤ Προτεραιότητες Υπουργείου Ενέργειας & Βιομηχανίας Ομοσπονδίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

Η αποκαρβονοποίηση και η ενεργειακή μετάβαση αποτελούν στρατηγικούς στόχους του Υπουργείου Ενέργειας & Βιομηχανίας της Ομοσπονδίας ΒκΕ. Οι στόχοι αυτοί προϋποθέτουν μεταρρυθμίσεις και καινοτομίες στους σχετικούς τομείς της οικονομίας, καθώς και το σχεδιασμό μακροπρόθεσμης ενεργειακής πολιτικής για την περίοδο 2024-2035. Σύμφωνα με τον αρμόδιο Υπουργό, Vedran Lakić, η αναγκαιότητα μιας «δίκαιης» ενεργειακής μετάβασης, ιδιαιτέρως στην περίπτωση των ανθρακωρυχείων, η κατάργηση των οπιοίων θα επιφέρει κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις αφού σε αυτά εργάζονται χιλιάδες πολίτες, αποτελεί

σημαντική παράμετρο της κυβερνητικής πολιτικής. Ως προς τον βιομηχανικό τομέα, ο Λακίς τόνισε την ανάγκη στενότερης διασύνδεσης με ερευνητικά, επιστημονικά και χρηματοοικονομικά ιδρύματα, καθώς και της συνεργασίας με συναρμόδια Υπουργεία.

B. Διεθνείς Συμφωνίες – Συνεργασίες – Διαγωνισμοί

- Επιχειρηματική παρουσία Κίνας στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Η παρουσία της Κίνας στην ΒκΕ, γίνεται αισθητή, κυρίως μέσω οικονομικών παρεμβάσεων, επενδύσεων, επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και χρηματοδοτήσεων. Η οικονομική διπλωματία που ασκεί η Κίνα, αποτελεί, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, τον κεντρικό μοχλό προώθησης των συμφερόντων της στο εξωτερικό. Η Κίνα τόσο στην ΒκΕ όσο και στα Δυτικά Βαλκάνια, προωθεί την εμπορική και οικονομική συνεργασία, επενδύοντας στις μεταφορές, στην ενέργεια, στην υγεία και στο περιβάλλον, ενώ ταυτόχρονα καλλιεργεί φιλικό πρόσωπο προς τους πολίτες της ΒκΕ, αφού επιδίδεται και σε κοινωνικού χαρακτήρα δραστηριότητες προς όφελος των κατοίκων των περιοχών όπου εκτελούνται διάφορα αναπτυξιακά έργα. Επισημαίνεται ότι, ο αριθμός αναθέσεων διαγωνισμών σε κινεζικές επιχειρήσεις στην ΒκΕ, όπως και ο αριθμός αναλήψεων κατασκευής δημοσίων έργων στην ΒκΕ από κοινοπραξίες στις οποίες συμμετέχουν κινεζικές εταιρείες, έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία έτη. Το 2021, εγκρίθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης της ΒκΕ και συστάθηκε Σύνδεσμος Κινεζικών Επιχειρήσεων, ο οποίος σήμερα, έχει 7 εγγεγραμμένα μέλη. Σκοπός του Συνδέσμου είναι, μεταξύ άλλων: α) η διευκόλυνση της επικοινωνίας των κινεζικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην ΒκΕ με κρατικούς φορείς, υπηρεσίες και επιχειρήσεις της ΒκΕ, β) η νομική προστασία και προάσπιση των συμφερόντων των κινεζικών εταιρειών, γ) η προώθηση του διμερούς εμπορίου και δ) η ενίσχυση των οικονομικών δεσμών των δύο κρατών. Σημειώνεται ότι ο Σύνδεσμος τονίζει το γεγονός ότι η ΒκΕ από το 2012 αποτελεί μέλος της Πρωτοβουλίας 17+1 (που εντάσσεται στο ευρύτερο οικονομικό πρόγραμμα της Κίνας «Μια Ζώνη, Ένας Δρόμος») και ως εκ τούτου προβάλλει τα πλεονεκτήματα που θα έχουν οι εταιρείες της ΒκΕ σε μια πιθανή συνεργασία τους με κινεζικές εταιρείες. Είναι σίγουρο ότι ο Σύνδεσμος Κινεζικών εταιρειών, θα προωθήσει ακόμα περισσότερο την καλή εικόνα της Κίνας στην ΒκΕ και κυρίως θα καλλιεργήσει στενότερους δεσμούς με την εδώ πολιτική ηγεσία, ώστε να διευκολυνθεί περαιτέρω η επιχειρηματική δράση και διείσδυση της Κίνας στην περιοχή. Τα παρακάτω μέλη του Συνδέσμου έχουν εμπειρία στην εδώ αγορά αφού δραστηριοποιούνται σε μεγάλα έργα, κυρίως στους τομείς των υποδομών, της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών και των μεταφορών:

➤ **China Energy Engineering Group Co., Ltd. (ENERGY CHINA):** πρόκειται περί μεγάλου βιομηχανικού ομίλου που προσφέρει συστημικά, ολοκληρωμένα, πακέτα αναπτυξιακών λύσεων και υπηρεσιών στους τομείς ενέργειας και βασικών υποδομών. Η «Energy China» συγκαταλέγεται μεταξύ των 500 πρώτων εταιρειών στον κόσμο (Fortune Global 500) και κατατάσσεται 2^η μεταξύ των καλύτερων 150 εταιρειών Βιομηχανικού και Μηχανολογικού Σχεδιασμού, και 16^η μεταξύ των 250 καλύτερων κατασκευαστικών εταιρειών (Top 250 Global Contractors) το 2022. Στην ΒκΕ δραστηριοποιείται από το 2012 και συμμετείχε στην πρόσφατη διοργάνωση της Διεθνούς Εμπορικής Έκθεσης στο Μόσχα.

➤ **China State Construction Engineering Corporation Ltd, (CSCEC):** παγκόσμιος όμιλος επενδυτικών και κατασκευαστικών εταιρειών. Το 2022 η CSCEC κατατάχθηκε 9^η μεταξύ των «Fortune Global 500» και 1^η μεταξύ των «250 Global Contractors». Η εταιρεία προβάλλει στην ΒκΕ τόσο την τεχνογνωσία της, αναλαμβάνοντας μεγάλα δημόσια έργα, όσο και τις ευαισθησίες της περί κοινωνικής εταιρικής ευθύνης, συμμετέχοντας σε κοινωνικές και φιλανθρωπικές δράσεις (π.χ. δωρεά 20.000 χειρουργικών масκών για αντιμετώπιση της πανδημίας, κατασκευή παιδικών χαρών, επιδιόρθωση τοπικών δρόμων, κλπ).

➤ **Power Construction Corporation of China (POWERCHINA):** κατασκευαστικός όμιλος που προσφέρει ολοκληρωμένες υπηρεσίες, επενδύσεις, χρηματοδότηση, προγραμματισμό και σχεδιασμό, μελέτη και κατασκευή, εξοπλισμό και διαχειριστικές λύσεις για καθαρή ενέργεια, περιβαλλοντικές κατασκευές και υποδομές με χαμηλό αποτύπωμα άνθρακα. Το 2022 η POWERCHINA κατατάχθηκε 100^η μεταξύ των «Fortune

Global 500», 1^η μεταξύ των 150 εταιρειών Σχεδίασης (Top 150 Global Design Firms) και 5^η μεταξύ των 250 καλύτερων κατασκευαστικών εταιρειών (Top 250 Global Contractors). Στην BkE δραστηριοποιείται από το 2012.

➤ **Shandong Hi-Speed Group Co., Ltd.:** κρατική εταιρεία επενδύσεων κεφαλαίου στον τομέα των βασικών υποδομών, με έδρα την επαρχία Shandong. Συμπεριλαμβάνεται στο κατάλογο των 500 μεγαλύτερων εταιρειών του κόσμου με εγγεγραμμένο κεφάλαιο CNY45,9 δισεκ. και συνολική αξία CNY1,3 τρισεκ. Η εταιρεία δραστηριοποιείται στην κατασκευή και υποστήριξη έργων στον κλάδο των μεταφορών. Επί του παρόντος, διαχειρίζεται 8.266 χλμ. αυτοκινητοδρόμων, έχει 6 θυγατρικές εισηγμένες σε χρηματιστήρια και έχει βαθμολογηθεί διεθνώς με πιστοληπτική ικανότητα «Α» βαθμίδας. Τα πλάνα της εταιρείας προβλέπουν μακρόχρονη εμπλοκή σε έργα δικτύων μεταφορών στην BkE.

➤ **China Sinopharm International Cooperation:** εταιρεία που δραστηριοποιείται στον τομέα υγείας, με προσφορά υγειονομικών και νοσοκομειακών υπηρεσιών, με κατασκευή νοσοκομείων, με εμπορία και διακίνηση φαρμάκων και ιατρικών συσκευών, καθώς και με έρευνα και τεχνολογία. Η BkE, σύμφωνα με τον εκπρόσωπο της εταιρείας, κ. Yuan Tong Jun, αποτελεί σημαντική αγορά της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

➤ **Dongfang Electric Corporation (DEC):** εταιρεία παγκόσμιας εμβέλειας με έδρα στο Chengdu της Κίνας. Προσφέρει ολοκληρωμένες λύσεις (σχεδιασμό, μελέτη, κατασκευή και χρηματοδότηση) στους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών, της περιβαλλοντικής ασφάλειας και των υποδομών. Στην BkE, η εταιρεία δραστηριοποιείται στους τομείς της ενέργειας και των υποδομών.

➤ **Huawei Technologies Bosnia and Herzegovina:** ο γνωστός κινεζικός κολοσσός του τομέα ICT Δραστηριοποιείται στην BkE από το 2009, ενισχύοντας τις εγχώριες εταιρείες τηλεπικοινωνιών με την τεχνογνωσία της για να μπορεί ο τελικός χρήστης να απολαμβάνει και να αξιοποιεί τη σχετική τεχνολογία.

- Χρηματοδότηση κατασκευής Ευρωπαϊκού αυτοκινητοδρόμου Vc από την EBRD

Υπεγράφησαν τελικά, μεταξύ BkE και EBRD, οι δύο συμφωνίες για τη χορήγηση κονδυλίων συνολικού ύψους €42,8 εκ. για την κατασκευή του Διαδρόμου Vc (Corridor Vc) που θα διασχίζει κάθετα την Βοσνία και Ερζεγοβίνη (BkE) από Βορρά προς Νότο. Συγκεκριμένα, με την υπογραφή των συμφωνιών, δεσμεύονται κονδύλια της ΕΕ που θα χορηγηθούν στην BkE προκειμένου χρηματοδοτηθούν οι εργασίες κατασκευής των τμημάτων του αυτοκινητόδρομου από τη διασταύρωση Rudanka μέχρι τη σήραγγα Putnikovo brdo (€30.8 εκ.) στην Σερβική Δημοκρατία BkE (RS) και από εκεί μέχρι τον κόμβο Medakovo (€12 εκ.) στην Ομοσπονδία BkE. Επειδή ο αυτοκινητόδρομος διασχίζει και τις δύο Οντότητες της BkE, ο Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου Υπουργών της BkE και Υπουργός Οικονομικών, Zoran Tegeltija, τόνισε ότι ποσό €30,8 εκ. θα διοχετευτεί στην RS και €12 εκ. στην Ομοσπονδία BkE. Οι δύο συμφωνίες συνοδεύονται και από δανειακή συμφωνία ύψους €210 εκ., εκ των οποίων τα €150 αφορούν στην RS και τα υπόλοιπα €60 στην Ομοσπονδία BkE. Σημειώνεται ότι η κατασκευή του ευρωπαϊκού αυτοκινητοδρόμου Vc είναι το σημαντικότερο (και ακριβότερο) έργο υποδομών στην BkE. Η ΕΕ έχει διαθέσει περισσότερα από €200 εκ. σε επιχορηγήσεις μέσω του Επενδυτικού Πλαισίου Δυτικών Βαλκανίων (Western Balkans Investment Framework) και έχει εγκρίνει περίπου €1,1 δισεκ. σε άλλες μορφές χρηματοδότησης του έργου, μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (EIB) και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD). Υπενθυμίζεται ότι ο Vc, ξεκινά από την Βουδαπέστη, διασχίζει το βόρειο τμήμα της Κροατίας (πόλη Osijek) και συνεχίζει στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη με κατεύθυνση από βορρά προς νότο (μέσω των πόλεων Doboj, Zenica, Sarajevo και Mostar), για να καταλήξει στο λιμάνι Ploce της Κροατίας στην Αδριατική θάλασσα. Ο αυτοκινητόδρομος Vc, που αποτελεί μέρος του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου 5 (Βαρκελώνη – Κίεβο), έχει συνολικό μήκος 679 χλμ, εκ των οποίων, περίπου 325 χλμ, διέρχονται της επικράτειας της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης. Εντός της χώρας, ο Vc θα αποτελείται από 11 διασυνδετήριους αυτοκινητόδρομους, 19 γέφυρες

εκ των οποίων 1 διασυννοριακή, 7 σήραγγες, 9 κόμβους και 4 οδογέφυρες. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα του έργου, ο αυτοκινητόδρομος θα έχει ολοκληρωθεί μέχρι το 2028.

- Χρηματοδότηση έργων από το UNDP στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Σε ιδιαίτερα καλό επίπεδο βρίσκεται η συνεργασία της Κυβέρνησης της Ομοσπονδίας ΒΚΕ με το UNDP. Πάντως, η εδώ εκπρόσωπος του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη (UNDP), Steliana Nedera, τόνισε ότι πρέπει να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για την υλοποίηση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης της Πράσινης Ατζέντας (Green Agenda). Σύμφωνα με την κα Nedera, το UNDP έχει καταστρώσει Οδικό Χάρτη για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης για την ΒΚΕ, κυρίως δε στους κλάδους ενέργειας, υποδομών και ψηφιοποίησης. Επιπλέον, η κα Nedera δήλωσε πρόσφατα ότι η τεχνογνωσία, εμπειρία και πολυεπίπεδη συνεργασία του UNDP με διεθνείς αναπτυξιακές Τράπεζες θα τεθούν στη διάθεση του Υπουργείου και της Κυβέρνησης της Ομοσπονδίας ΒΚΕ. Σημειώνεται, ότι το UNDP για την υλοποίηση ενεργειακών έργων στην ΒΚΕ συνεργάζεται με την ΕΕ, την Σουηδία, την Ιαπωνία και την Σλοβακία. Για παράδειγμα, σε συνεργασία με την Σουηδία, υλοποιεί ένα πρόγραμμα για τη μείωση της χρήσης ενεργειακών προϊόντων άνθρακα, για τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και για την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων (το πρόγραμμα εφαρμόζεται σε 275 από τα περίπου 5.000 κτίρια που ανήκουν στο δημόσιο).

III

Διεθνείς Εκθέσεις

Πρόγραμμα Εκθέσεων

REAL EXPO 2023 (Σεράγεβο, 18-20 Ιουλίου 2023)

3η Διεθνής Έκθεση Κατασκευών και Κτηματομεσιτικών Επενδύσεων

Διοργανωτής: Rekaz doo Sarajevo

Τηλ.: +387 62 200 220

info@realexpo2022.com

www.realexposarajevo.com

PLUM DAY FAIR 2023 (Gradačac, 18-20 Ιουλίου 2023)

50η Διεθνής Έκθεση Γεωργίας και Τροφίμων

Διοργανωτής: TZ grada Gradačac

Τηλ.: +387 35 817 222, κιν.: +387 62 406 419

prijava@gradacackisajam.ba

ensar.mesanovic@yahoo.com

www.visitgradacac.ba

EKOBIS 2023 (Bihać, 7-10 Σεπτεμβρίου 2023)

20η Διεθνής Έκθεση Οικολογίας

Διοργανωτής: Privredna komora Unsko-sanskog kantona, Bihać

Τηλ.: +387 37 316 350, κιν.: +387 61 419 301

pkusk@bih.net.ba

www.ekobis.info

www.pkusk.com

BEAUTIFULL 2023 (Σεράγεβο, 16-17 Σεπτεμβρίου 2023)

Διεθνής Έκθεση Ομορφιάς, υγείας και Καλλωπισμού

Διοργανωτής: Sfera d.o.o. Mostar

Τηλ.: +387 36 578 259

beautiful@sfera.ba

marketing@sfera.ba

www.sfera.ba

www.sajam.beautiful.ba

BINTERAGRO 2023 (Bijeljina, 20-22 Σεπτεμβρίου 2023)

Διεθνής Αγροτική Έκθεση

Διοργανωτής: AD "GRAD" BIJELJINA

Τηλ.: +387 55 203 403, +387 55 203 321

grad.protokol@gmail.com

www.adgradbn.com

Αποποίηση Ευθύνης

Όλα τα στοιχεία που παρέχονται από το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων (ΟΕΥ), προέρχονται από αξιόπιστες πηγές της χώρας διαπίστευσης. Τα στοιχεία αυτά δίδονται αυτούσια και καλόπιστα στους ενδιαφερομένους, με σκοπό την αρτιότερη πληροφόρησή τους. Στόχος του Γραφείου ΟΕΥ είναι η παροχή όσο το δυνατόν ακριβέστερης, πληρέστερης και πιο επικαιροποιημένης πληροφόρησης. Εντούτοις, η ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών αυτών, βαρύνει αποκλειστικά τους